

Nieuwe uitgaven

De briefwisseling van Guido Gezelle met de Engelsen, 1854-1899, door Bouwewijn DE LEEUW, Patrick DE WILDE en Kris VERBEKE, onder leiding van prof. dr. Ada DEPREZ. Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, Gent 1991 (3 dln., prijs B.fr. 3900).

Maar liefst 673 brieven zijn bijeengebracht en uitgegeven in deze omvangrijke editie, bestaande uit twee delen brieven en een derde deel met annotaties, registers en een lijst van studenten aan het seminarium Anglum-Belgicum te Brugge. De uitgave omvat niet al de Engelse brieven, maar wanneer we alleen maar naar de zeer omvangrijke en gedetailleerde annotaties zien, dan kunnen we stellen dat onze kennis omtrent Gezelle en diens betrekkingen in aanzienlijke mate verrijkt is.

De brieven zelf zijn voor een groot deel afkomstig van de leerlingen die in Roeselare en Brugge op school zaten en verder van oud-leerlingen en van hun ouders of verzorgers. Daarnaast zijn er brieven van leden van de Engelse kolonie in Brugge en van Engelse priesters die Gezelle had leren kennen. Brieven van Gezelle zijn er weinig bewaard gebleven. Gelukkig zijn er wel brieven van Gezelle aan zijn 'Engelsmannekens', zijn leerlingen, bewaard gebleven, en juist deze brieven over en weer geven ons inzicht in Gezelles 'gemoedspedagogiek'. De briefwisseling met Edmund Hicks, die later priester werd, en met George Gadd en andere leerlingen laat overigens ook de grote spanningsvelden zien die in deze contacten ontstonden; dat blijkt ook uit de reeds in andere studies geciteerde brief van F.W. Faber aan Gezelle (dl. I, p. 135-136):

„I feel sure that your affectionate manner is an instrument in your hands for God with these young people. But I would at once withdraw, at least gradually, from certain manifestations of it. I would invent another ritual for the nights and not kiss them, but make them kiss a medal or some holy object. I would pat them on the head, or lay my hands on their shoulders, but I would not kiss them, embrace them, or take them on my knee”.

Helaas is Gezelles brief aan Faber niet bewaard gebleven. Wat wel opvalt is hoe in al de brieven, ook in de schaarse van Gezelle zelf, alle emoties en gevoelens gesublimeerd worden in religieuze uitingen, waarin gebed, biecht en kerkgang centraal staan. Met name aan een aantal brieven van Engelse vrouwen aan Gezelle kan een zekere geëxalteerdheid niet ontzegd worden. In al de brieven komt Gezelles dichtwerk, zijn taalkundig- en journalistiek werk slechts zijdelings aan de orde. Iets meer worden we daarover gewaar in de briefwisseling met W. H. J. Weale, die lange tijd in Brugge woonde. Met hem richtte hij in eerste instantie **Rond den Heerd** op en lezen we over de strijd voor een

neo-gothische kunstopvatting tegenover de traditionele Renaissance stijl. Zo fulmineerde Weale tegen een kunstwerk in de kerk van St. Denis in de volgende bewoordingen:

„I think that even you will be astonished at the length to which I prove the Renaissance people dare to go; Eg. repr. *Our B Lady in an Assumption under the form of Venus with nothing on but a gauze girdle and the bracelet of that impure goddess*”. (dl. I, p. 181).

Over Gezelle's strijd tegen het liberalisme en zijn keuze voor het ultramontanisme zoals dat met name tot uiting kwam in zijn journalistieke bijdragen in 't Jaer 30, lezen we in brieven gewisseld met M.J. Buckley in 1864.

De waarde van deze uitgave ligt niet in de eerste plaats in een vergroting van onze kennis omtrent de Vlaamse Beweging en Gezelles aandeel daarin. Wel geeft zij ons een dieper inzicht in Gezelles werk als pedagoog en docent en in zijn met grote plichtsbetrachting vervulde taak als priester en zielzorger.

Pieter VAN HEES

A. DEPREZ, D. VAN DYCK en B. VAN SCHELSTRAETE, *De Toekomst 1857-1898*. Cultureel Documentatiecentrum, Rozier 44, 9000 Gent, 960 blz.

Een buitengewoon lijvig, driedelig nummer 28 van de *Bibliografie van de Vlaamse tijdschriften in de negentiende eeuw* is gewijd aan het onderwijzerstijdschrift *De Toekomst*. Dat werd gesticht in 1857 en geredigeerd door flaminganten die, behalve een verhoging van het pedagogisch peil, ook de verspreiding van Vlaams bewustzijn en de beoefening van de literaire kritiek op het oog hadden. Al verscheen het blad in Gent, het waren vooral Brusselse liberaalgezinden die het droegen: als initiatiefnemer de te weinig bekende Hippoliet Bauduin, directeur van het militaire hospitaal van de hoofdstad; als redacteuren achtereenvolgens de letterkundigen Johan Michiel Dautzenberg, Frans De Cort en Domien Sleeckx.

In de nadagen van het blad, vanaf 1884, werd het opgevangen door de Antwerpenaren Arthur Cornette en Pol De Mont met de directeur van de Lierse normaalschool Hyppoliet Temmerman. Het aantal abonnees, dat altijd slechts enkele honderden bedragen had, bleef slinken onder de katholieke regering, nadat *De Toekomst* in de schoolstrijd duidelijk de liberale kant gekozen had. De Mont versterkte de flamingantische inbreng, maar de bloedarmoede verergerde en in 1898 werd het blad gestaakt.

Zoals gebruikelijk geven de auteurs in een „inleiding” een uitvoerige geschiedenis van het blad; in dit geval krijgt die 80 bladzijden. Ze konden daarvoor steunen op de voorstelling die Maurits De Vroede en zijn medewerkers hebben gegeven in hun *Bijdragen tot de geschiedenis van het pedagogisch leven in België*, waaraan ze vele citaten uit de briefwisseling van de redacteurs toevoegden. Het enige mij bekende gegeven dat hun ontsnapte, was de steun vanwege de